

PHƯƠNG THỨC KIỂM SOÁT QUYỀN LỰC ĐỐI VỚI BÍ THƯ CẤP ỦY ĐỒNG THỜI LÀ CHỦ TỊCH ỦY BAN NHÂN DÂN CẤP XÃ Ở TỈNH BÌNH PHƯỚC

GIANG THỊ PHƯƠNG HẠNH*

Ngày nhận bài: 12/12/2024 Ngày thẩm định: 17/12/2024 Ngày duyệt đăng: 18/01/2025

Tóm tắt: Thực hiện mô hình bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã góp phần đổi mới phương thức lãnh đạo của Đảng, nâng cao hiệu lực, hiệu quả hoạt động của hệ thống chính trị ở cơ sở. Thực tiễn thực hiện mô hình bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã ở tỉnh Bình Phước thời gian qua cho thấy nhiều vấn đề bất cập đặt ra về quy chế, quy định, chế độ, chính sách, năng lực của cán bộ. Vì vậy, đánh giá tình hình thực hiện phương thức kiểm soát quyền lực đối với bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã ở tỉnh Bình Phước, từ đó đúc rút những vấn đề đặt ra là cần thiết, góp phần thực hiện tốt thực hiện chủ trương bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã ở những nơi đủ điều kiện trong thời gian tới.

Từ khóa: bí thư cấp ủy; Bình Phước; chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã; phương thức kiểm soát quyền lực

1 Mô hình bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã là chủ trương được đề ra trong Nghị quyết số 22-NQ/TW ngày 02/02/2008 của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa X về “Nâng cao năng lực lãnh đạo, sức chiến đấu của tổ chức cơ sở đảng và chất lượng đội ngũ cán bộ, đảng viên”, góp phần đổi mới phương thức lãnh đạo của Đảng đối với hệ thống chính trị. Để thực hiện chủ trương này, Bộ Chính trị khóa X ban hành Thông báo số 223-TB/TW ngày 24/02/2009 “về việc thực

hiện thí điểm chủ trương bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã”, Ban Tổ chức Trung ương ban hành Hướng dẫn số 25-HD/BTCTW ngày 06/3/2009 triển khai thực hiện trong toàn Đảng, trong đó, nêu rõ ở mỗi tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương chỉ đạo thí điểm từ 02% đến 03% tổng số xã, phường, thị trấn. Ngày 28/5/2013, Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XI ban hành Kết luận số 64-KL/TW “Một số vấn đề về tiếp tục đổi mới, hoàn thiện hệ thống chính trị từ Trung ương đến cơ sở”, nhấn mạnh thực hiện mô hình bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch hội đồng nhân dân các cấp; bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân ở cấp xã, cấp huyện đối với những nơi có đủ điều kiện.

*ThS, Ủy ban Kiểm tra Tỉnh ủy Bình Phước

Thực hiện chủ trương của Đảng gắn với việc sắp xếp tổ chức bộ máy theo Nghị quyết số 18-NQ/TW ngày 25/10/2017 Hội nghị lần thứ sáu Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XII “Một số vấn đề về tiếp tục sắp xếp tổ chức bộ máy của hệ thống chính trị tinh gọn, hoạt động hiệu lực, hiệu quả”, Ban Thường vụ Tỉnh ủy Bình Phước đã chủ động lãnh đạo, chỉ đạo triển khai thực hiện, chọn 03 xã thực hiện thí điểm⁽¹⁾, hướng dẫn cụ thể việc thực hiện thí điểm. Đến năm 2018, toàn tỉnh có 11/111 xã, thị trấn thuộc 8/11 huyện, thị xã thực hiện mô hình bí thư cấp ủy kiêm chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã⁽²⁾, tương đương 10% tổng số xã, phường, thị trấn. Đến cuối 2021, có 37/111 xã, phường, thị trấn thực hiện mô hình bí thư đảng ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã, chiếm 33,33%⁽³⁾.

Từ năm 2020 đến nay, sau khi tiến hành sơ kết 03 năm thực hiện Quyết định số 999-QĐ/TU ngày 10/4/2018 của Tỉnh ủy Bình Phước “phê duyệt Đề án sắp xếp tổ chức, bộ máy trong hệ thống chính trị tinh gọn, hoạt động hiệu lực, hiệu quả” và qua tổng kết thực tiễn, Tỉnh ủy Bình Phước đã thống nhất chủ trương tạm dừng thí điểm mô hình bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã. Đến tháng 11/2023, có 02 huyện thực hiện dừng thí điểm (huyện Hớn Quản và huyện Bù Đốp), 03 huyện thị, thành đang làm quy trình dừng thực hiện (huyện Phú Riềng, thị xã Bình Long, thành phố Đồng Xoài); còn 06 huyện, thị xã thực hiện mô hình thí điểm bí thư đảng ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã nhưng chỉ với 10 xã, phường, thị trấn thực hiện. Đến cuối năm 2024, trên địa bàn tỉnh không còn thực hiện mô hình bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã.

2. Kiểm soát quyền lực đối với bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã là việc xem xét, theo dõi, đánh giá tình hình thực thi quyền lực của bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã nhằm

phát hiện, ngăn chặn việc sử dụng quyền lực không đúng với mục đích, nguyên tắc và quy định. Căn cứ vào chức trách, nhiệm vụ của bí thư cấp ủy, chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã, cần xác định rõ phương thức kiểm soát quyền lực đối với bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã. Đó là tập hợp các phương pháp, cách thức, cơ chế, biện pháp các cấp ủy có thẩm quyền sử dụng để bảo đảm quyền lực được thực thi đúng quy định gắn với chức trách, nhiệm vụ của từng chức danh cán bộ.

Từ thực tiễn thực hiện mô hình bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã thời gian qua và kết quả khảo sát 1.332 cán bộ cấp xã ở tỉnh Bình Phước cho thấy, phương thức kiểm soát quyền lực đối với bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã đạt được nhiều kết quả tích cực.

Một là, phương thức kiểm soát quyền lực đối với bí thư đảng ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã bằng Điều lệ Đảng, các quy chế, quy định của Đảng, pháp luật của Nhà nước được các cấp ủy đảng nghiêm túc thực hiện

Gần đây, thực hiện các quy định của Đảng và Nhà nước về kiểm soát quyền lực, Tỉnh ủy Bình Phước đã kịp thời quán triệt, xây dựng chương trình, kế hoạch phòng, chống tham nhũng, cải cách hành chính, kê khai tài sản,... Ban Thường vụ Tỉnh ủy ban hành nhiều văn bản, như: Kế hoạch số 77-KH/TU ngày 04/5/2022 “về đẩy mạnh xây dựng, chỉnh đốn Đảng và hệ thống chính trị; kiên quyết ngăn chặn, đẩy lùi, xử lý nghiêm cán bộ, đảng viên suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, biểu hiện “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa””; Đề án số 04-ĐA/TU ngày 25/6/2022 “về tăng cường sự lãnh đạo của cấp ủy đảng đối với công tác phòng, chống tham nhũng, tiêu cực trên địa bàn tỉnh giai đoạn 2021 - 2015, định hướng đến năm 2030”; Quyết định số 639-QĐ/TU ngày 07/7/2022 “về thành lập Ban Chỉ đạo phòng, chống tham nhũng, tiêu cực tỉnh Bình

Phước”,... Qua đó, đa số bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã đã nhận thức và nghiêm túc chấp hành các quy định của Đảng, pháp luật của Nhà nước, nhất là những quy định về thực hiện thẩm quyền, trong công tác lãnh đạo, quản lý, điều hành các lĩnh vực công tác ở cơ sở.

Việc thực hiện phương thức kiểm soát quyền lực đối với bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã thông qua các quy định của Đảng, Nhà nước và cấp ủy địa phương được các đối tượng khảo sát đánh giá cao. Có 73,1% ý kiến đánh giá các quy định đầy đủ, 05% ý kiến đánh giá chưa đầy đủ, 10,8% ý kiến cho rằng cần bổ sung về cơ chế, 9,9% ý kiến cho rằng cần bổ sung quy định của Đảng (*xem Biểu đồ*)⁽⁴⁾. Điều này cho thấy, việc kiểm soát quyền lực đối với bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã được các cấp ủy đảng thực hiện nghiêm túc, đội ngũ cán bộ, đảng viên quan tâm thực hiện.

Hai là, kiểm soát quyền lực đối với bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã bằng các nguyên tắc tổ chức và hoạt động của Đảng, quy chế làm việc được thực hiện đầy đủ

Để thực hiện kiểm soát quyền lực đối với bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã, các cấp ủy đảng trên địa bàn

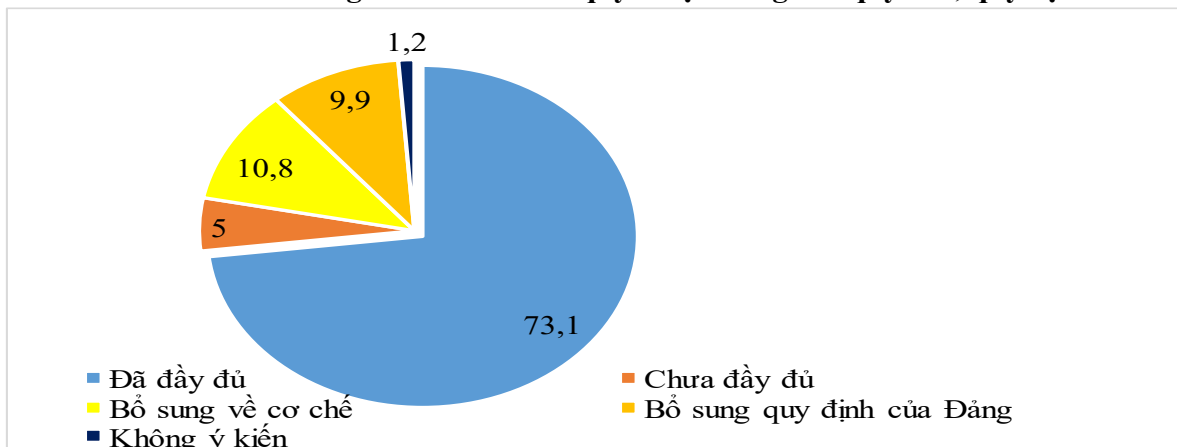
tỉnh Bình Phước đều quán triệt và chỉ đạo các bí thư cấp ủy thực hiện nghiêm các nguyên tắc tổ chức và hoạt động của Đảng, nhất là nguyên tắc tập trung dân chủ, tập thể lãnh đạo cá nhân phụ trách. Việc xây dựng các nghị quyết về phát triển kinh tế - xã hội, bảo đảm quốc phòng an ninh, xây dựng Đảng và hệ thống chính trị cơ sở đều được thảo luận tập thể, biểu quyết theo nguyên tắc thiểu số phục tùng đa số.

Để cụ thể hóa nguyên tắc tập trung dân chủ, các cấp ủy đã xây dựng và ban hành quy chế làm việc, trong đó quy định cụ thể trách nhiệm của bí thư đảng ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã. Các quy chế cơ bản đều quy định bí thư cấp ủy chịu trách nhiệm về sự lãnh đạo của Đảng ở địa phương, về công tác quản lý nhà nước⁽⁵⁾.

Ba là, kiểm soát quyền lực đối với bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã thông qua công tác kiểm tra, giám sát của Đảng

Để kiểm soát quyền lực đối với bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã, các cấp ủy đảng đã chú trọng thực hiện công tác kiểm tra, giám sát. Căn cứ nhiệm vụ chính trị của từng địa phương, các cấp ủy đảng chủ động xây dựng kế hoạch và tổ chức kiểm tra, giám sát, tập trung vào những lĩnh vực dễ phát sinh sai phạm, những vấn

Biểu đồ: Phương thức kiểm soát quyền lực bằng các quy chế, quy định

Nguồn: Kết quả khảo sát của nhóm tác giả

đề cán bộ, đảng viên và nhân dân đang quan tâm. Bên cạnh đó, các cấp ủy cấp huyện đều kiểm tra, giám sát bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã trong việc chấp hành các nghị quyết, quy định,... của Đảng, như thực hiện Chi thị số 05-CT/TW ngày 15/5/2016 của Bộ Chính trị “về đẩy mạnh học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh”, Kết luận số 01-KL/TW ngày 18/5/2021 của Bộ Chính trị “về tiếp tục thực hiện Chi thị số 05-CT/TW ngày 15/5/2016 của Bộ Chính trị khóa XII “về đẩy mạnh học tập và làm theo tư tưởng, đạo đức, phong cách Hồ Chí Minh”” gắn với thực hiện Nghị quyết Trung ương 4 khóa XII và Kết luận số 21-KL/TW ngày 25/10/2021 của Ban Chấp hành Trung ương Đảng “về đẩy mạnh xây dựng, chỉnh đốn Đảng và hệ thống chính trị; kiên quyết ngăn chặn, đẩy lùi, xử lý nghiêm cán bộ, đảng viên suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, biểu hiện “tự diễn biến”, “tự chuyển hoá””. Qua thực hiện công tác kiểm tra, giám sát, nhận thức và hành động của mỗi tổ chức đảng và đội ngũ đảng viên, trong đó có bí thư cấp ủy tiên phong, gương mẫu, thực hiện tốt chức trách, nhiệm vụ, tích cực đấu tranh ngăn chặn, đẩy lùi suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa” trong cán bộ, đảng viên; đẩy mạnh đấu tranh phòng, chống tham nhũng, lãng phí, tiêu cực.

Bốn là, kiểm soát quyền lực đối với bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã thông qua vai trò giám sát, phản biện của Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, các đoàn thể chính trị - xã hội, nhân dân và các phương tiện thông tin đại chúng được thực hiện hiệu quả

Trong thời gian qua, Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, các đoàn thể chính trị - xã hội, nhân dân và các phương tiện thông tin đại chúng đã làm tốt việc giám sát, phản biện xã hội, góp ý xây dựng Đảng, xây dựng chính quyền. Các cuộc đối thoại với người đứng đầu cấp ủy, chính quyền cấp xã được tổ chức

định kỳ, xoay quanh những vấn đề nổi cộm, bức xúc trong quá trình lãnh đạo, chỉ đạo của cấp ủy đảng, chính quyền liên quan đến quyền lợi, lợi ích hợp pháp, chính đáng của hội viên và nhân dân. Người đứng đầu tiếp thu, giải trình trực tiếp hoặc trả lời thông qua văn bản những ý kiến phản ánh của nhân dân. Kết quả khảo sát cho thấy, bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã đã tiếp thu và trả lời chất vấn một cách khách quan, trung thực; không từ chối hoặc đùn đẩy, né tránh trả lời chất vấn về những nội dung thuộc trách nhiệm, quyền hạn của mình. Về hoạt động chất vấn diễn ra đúng thời gian và nội dung được đánh giá tương đối tốt.

Các phương tiện thông tin đại chúng luôn kịp thời điều tra, kiểm duyệt, chất lọc các thông tin để kịp thời phản ánh đến quần chúng nhân dân, đến các cấp ủy đảng, các tổ chức trong hệ thống chính trị các cấp những vấn đề chung của đời sống kinh tế, văn hóa, xã hội trên từng địa bàn cũng như những vấn đề bức xúc của nhân dân; những sai phạm trong quá trình lãnh đạo, chỉ đạo của cấp ủy đảng, chính quyền.

Bên cạnh những kết quả đạt được, việc thực hiện các phương thức kiểm soát quyền lực đối với bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã ở tỉnh Bình Phước còn *một số khó khăn, hạn chế*. Phương thức kiểm soát quyền lực bằng các quy định của Đảng, pháp luật của Nhà nước chưa được cụ thể gắn với thẩm quyền, chức trách, nhiệm vụ của bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã. Việc ban hành các quy chế làm việc của các cấp ủy đảng ở những nơi bố trí bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã khá chậm, thiếu hướng dẫn cụ thể. Ở một số nơi, cán bộ cấp xã vi phạm nguyên tắc trong lãnh đạo, điều hành công việc. Thực tế, không ít cán bộ chưa xác định rõ khi nào ở “vai bí thư” để thực hiện theo nguyên tắc tập trung dân chủ, tập thể lãnh đạo, cá nhân phụ trách và khi nào ở “vai chủ tịch” để thực hiện theo nguyên tắc thủ

trường quyết định. Các cấp ủy, ủy ban kiểm tra các cấp chưa thật chú trọng đến công tác kiểm tra, giám sát đối với bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã, nhất là kiểm tra, giám sát về việc thực hiện thẩm quyền, trách nhiệm của bí thư cấp ủy, chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã. Bên cạnh đó, chưa có quy định riêng về đánh giá cán bộ là bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã. Hoạt động giám sát, phản biện xã hội, tham gia góp ý xây dựng Đảng, xây dựng chính quyền của Mặt trận Tổ quốc Việt Nam và các tổ chức chính trị - xã hội ở một số địa phương chưa thực sự được chú trọng, có lúc, có nơi còn hình thức, hiệu quả chưa cao. Một số bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã cũng chưa tổ chức thực hiện tốt nội dung trả lời chất vấn, giải trình rõ ràng, có trách nhiệm theo quy định.

3. Nghị quyết số 21-NQ/TW ngày 16/6/2022 Hội nghị lần thứ năm Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa XIII “về tăng cường củng cố xây dựng tổ chức cơ sở đảng và nâng cao chất lượng đội ngũ đảng viên trong giai đoạn mới” xác định: “Thực hiện chủ trương bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch hội đồng nhân dân; bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân ở những nơi có điều kiện”⁽⁶⁾. Hiện nay, mặc dù tỉnh Bình Phước đã tạm dừng mô hình bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã nhưng để thực hiện hiệu quả chủ trương của Đảng, cần nghiên cứu, đề xuất giải pháp phù hợp. Đặc biệt, để kiểm soát quyền lực đối với bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã, cần thực hiện tốt các phương thức kiểm soát. Theo đó, cần lưu ý *một số vấn đề bảo đảm cho thực hiện hiệu quả phương thức kiểm soát quyền lực đối với bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã*.

Một là, nâng cao nhận thức, trách nhiệm của các cấp ủy đảng, Mặt trận Tổ quốc Việt Nam và các tổ chức chính trị - xã hội về thực hiện các phương thức kiểm soát quyền lực đối với bí thư đồng thời là chủ

tịch ủy ban nhân dân cấp xã. Đây là trách nhiệm chung của toàn xã hội, trong đó mỗi chủ thể có trách nhiệm cụ thể khác nhau. Việc nâng cao nhận thức, trách nhiệm để mỗi chủ thể kiểm soát chủ động trong thực hiện các phương thức kiểm soát quyền lực đối với bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã. Vì vậy, cần tuyên truyền, quán triệt và cụ thể hóa các quy định của Đảng và Nhà nước về chức năng, nhiệm vụ của từng chủ thể trong việc kiểm soát quyền lực.

Hai là, sớm tổng kết mô hình bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã ở tỉnh Bình Phước

Văn kiện Đại hội lần thứ XII của Đảng xác định: “sớm tổng kết mô hình bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã, cấp huyện ở những nơi có đủ điều kiện”⁽⁷⁾. Các cấp ủy đảng ở tỉnh Bình Phước cần đánh giá đầy đủ, khách quan, trung thực những kết quả, khó khăn, vướng mắc của địa phương trong quá trình thực hiện mô hình bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã, chủ động đề xuất, kiến nghị cấp có thẩm quyền về những nội dung liên quan đến thực hiện mô hình này. Tập trung đề xuất về hoàn thiện cơ chế kiểm soát quyền lực, các quy chế, quy định cụ thể chức trách, nhiệm vụ của từng chức danh cán bộ và mối quan hệ công tác để chống độc đoán, chuyên quyền, lạm quyền; đồng thời, xác định những điều kiện bảo đảm về chế độ, chính sách, chất lượng cán bộ, sự ổn định chính trị - xã hội và sự đồng thuận của nhân dân để thực hiện và nhân rộng mô hình này.

Ba là, xây dựng và hoàn thiện các quy chế làm việc của cấp ủy ở nơi thực hiện bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban nhân dân cấp xã

Nghị quyết số 21-NQ/TW nêu rõ “Ban hành quy chế làm việc mẫu của cấp ủy cơ sở đối với những nơi thực hiện mô hình bí thư cấp ủy đồng thời là chủ tịch ủy ban